

Małgorzata Nowicka

UMOWA LEASINGU W PODATKU DOCHODOWYM

1. Uwagi wstępne

Punktem wyjścia zastosowania przepisów podatkowych jest analiza charakteru prawnego instytucji, z którą ustawodawca podatkowy łączy powstanie obowiązku podatkowego. Istotnym więc elementem dla prawidłowego zastosowania normy prawa podatkowego do konkretnego stanu faktycznego jakim jest umowa leasingu, jest analiza prawna stosunku, który ma podlegać temu prawu.

Leasing stanowi w państwach wysoko rozwiniętych powszechnie stosowaną formę obrotu gospodarczego oraz metodę finansowania i kredytowania inwestycji. Od kilku lat wzrasta zainteresowanie leasingiem w państwach Europy Środkowej i Wschodniej. Odgrywa on tam coraz większą rolę nie tylko w bieżącej działalności handlowej, inwestycyjnej i kredytowej, lecz również w przekształcaniu struktury własnościowej gospodarki.

Stosowanie leasingu w Polsce na szerszą skalę wykazało, że stwarza on trudne do rozwiązania problemy prawne o charakterze teoretycznym i praktycznym. Do końca 1988 r. transakcje leasingu były zawierane w obrocie krajowym niezmiernie rzadko. Wzrost zainteresowania tą formą obrotu nastąpił po wejściu w życie ustawy z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. nr 41, poz. 324 z późn. zm.) oraz ustawy z 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym (Dz.U. nr 60, poz. 253 z późn. zm.). Jednak przełomowe znaczenie dla zastosowania leasingu w obrocie krajowym miało rozpoczęcie, w połowie 1990 r. przekształcenia struktury własnościowej polskiej gospodarki, przede wszystkim w drodze prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

W Polsce, w aktualnym stanie prawnym, brak jest cywilistycznej szczególnej regulacji odnośnie leasingu. Umowy leasingu zalicza się do umów zobowiązaniowych nienazwanych, dwustronnie zobowiązujących, wzajemnych, znajdujących

podstawę w art. 353 (1) k.c., umożliwiającym stronom swobodne kształtowanie stosunków prawnych zgodnie z ich wolą, byleby ich treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego¹.

Jeżeli spojrzeć na umowy leasingu pod kątem prawa polskiego, to niewątpliwie narzucają się pewne odniesienia i podobieństwa do umowy najmu, dzierżawy, umowy sprzedaży na raty, sprzedaży na próbę lub z zastrzeżeniem własności, a nawet do umowy pożyczki czy umowy o kredyt bankowy², jednak niektóre jej cechy, wyraźnie ją od tych umów odróżniają, kształtując odrębny stosunek prawny, choć nie poddający się jednolitej kwalifikacji prawnej. Abstrahując od zdefiniowania tego pojęcia³ można spróbować wyodrębnić **umowę leasingu – jako umowę wyrażającą się w udostępnieniu leasingobiorcy (użytkownikowi) prawa do korzystania z rzeczy i ewentualnego pobierania z niej pożytków zgodnie z charakterem tej rzeczy i jej gospodarczym przeznaczeniem, w zamian za zapłatę ustaloną w umowie czynszu na rzecz leasingobiorcy (udostępniającego)**⁴.

Nie wnikając we wszelkie możliwe podziały wskazać można zasadnicze grupy transakcji leasingowych (oczywiście zakwalifikowanie transakcji według jednego kryterium nie oznacza, że nie może być ona zakwalifikowana do innej grupy, definiowanej według innych kryteriów):

- leasing operacyjny i finansowy (kryterium – charakter prawny umowy); Leasing finansowy (zwany też kapitałowym; ścisłym; właściwym) odnosi się z reguły do takiej sytuacji, gdy przedmiotem umowy są określone dobra inwestycyjne, czas na który umowa zostaje zawarta odpowiada okresowi używalności dobra, zaś opłaty skalkulowane są w ten sposób, aby ich suma pokryła koszty wytworzenia lub zakupu rzeczy oraz zysk leasingodawcy. Opiera się najczęściej na umowach z opcją zakupu rzeczy przez leasingobiorcę po zakończeniu leasingu. Przy leasingu operacyjnym (zwanym także bieżącym) czas trwania leasingu rzeczy jest z zasady krótszy od okresu jej gospodarczej używalności, a suma opłat jest zwykle niższa od wartości rzeczy. Przedmiotem są zazwyczaj dobra, które mogą być używane przez wielu kolejnych użytkowników.
- leasing bezpośredni i pośredni (kryterium – liczba stron występujących w stosunkach cywilnoprawnych);
- leasing krótko-, średnio-, i długoterminowy (kryterium – czas trwania umowy leasingu);
- leasing pełny – obowiązki obciążają leasingodawcę i czysty – obowiązki obciążają leasingobiorcę (kryterium – obciążenie jednej ze stron kosztami związanymi z przedmiotem umowy);

– leasing czynny – eksport i bierny – import (kryterium – kierunek ruchu towarów będących przedmiotem leasingu); i inne.

1. Podstawowy podział umów szczególnych na leasing operacyjny i finansowy na podstawie rozporządzenia Ministra Finansów z 6 IV 1993 r.

Do 16 kwietnia 1993 r., tj. do wejścia w życie Rozporządzenia Ministra Finansów z 6 kwietnia 1993 r. w sprawie zaliczenia przedmiotu umów najmu lub dzierżawy albo praw majątkowych do składników majątku stron tych umów (Dz.U., 1993, nr 28, poz. 109 – dalej powoływane jako „rozporządzenie”), obowiązywał monizm w kwalifikacji umów leasingu.

W stosunku do zasad rozliczeń w podatku dochodowym leasing nie podlegał (do 16 kwietnia 1993 r.) zróżnicowaniu na leasing finansowy i operacyjny. Umowy kwalifikowane obecnie do drugiej grupy traktowano w dotychczasowych przepisach, jak umowy najmu czy dzierżawy, tzn. leasingodawca całą należność uznawał za przychód, a kosztem uzyskania przychodu był odpis amortyzacyjny od środka trwałego będącego w użytkowaniu⁵. Po stronie leasingobiorcy cała kwota należności stanowiła koszt uzyskania przychodu. Umowy leasingu, obecnie (po 16 kwietnia 1993 r.) zaliczone do kategorii leasingu finansowego, podlegały wówczas, co do zasady kryterium, którym było zagwarantowanie w umowie opcji nabycia środka trwałego po zakończonym okresie użytkowania albo co wzbudzało wiele kontrowersji, przeniesienie przez leasingodawcę własności rzeczy na leasingobiorcę po uiszczeniu opłat w ratach, odpowiadających cenie sprzedaży rzeczy w okresie krótszym niż jej ekonomiczne zużycie lub nabycie rzeczy przez wcześniejszego leasingobiorcę po cenie odbiegającej (niższej) od ceny rynkowej⁶. Dla tego przypadku obowiązywały szczególne opodatkowania, umożliwiające zaliczenie u leasingodawcy do kosztów uzyskania przychodu odpisu amortyzacyjnego, a do przychodów – kwoty czynszu pomniejszonej o wartość spłaty kapitału zaangażowanego na nabycie środka trwałego. Leasingobiorca miał prawo do uznania za koszt uzyskania przychodu kwoty czynszu pomniejszonej o spłatę części kapitałowej.

Obowiązujący do 16 kwietnia 1993 r. monizm w kwalifikowaniu umów leasingu został przełamany przez dualizm prawny. Minister Finansów wykonując delegację ustawową zawartą w art. 12 ust. 7 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Ust. o podatku dochodowym od osób prawnych oraz o zmianie niektórych ustaw regulujących zasady opodatkowania z 15 lutego 1992 r., Dz.U.

z 1993 r. nr 106, poz. 482, nr 134, poz. 646 z późn. zm., dalej powoływana jako „ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych”) i art. 14 ust. 5 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Ust. o podatku dochodowym od osób fizycznych z 26 lipca 1991 r., Dz.U. 1993 r., nr 90, poz. 416 i nr 134, poz. 646 z późn. zm.; dalej powoływana jako „ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych”), określił w rozporządzeniu z 6 kwietnia 1993 r. szczegółowe zasady pozwalające na zaliczenie składników majątkowych umów najmu, dzierżawy i umów o podobnym charakterze do majątków stron tych umów. W rozporządzeniu nie posłużono się *expressis verbis* pojęciem „leasingu”, co może powodować pewne trudności w operowaniu pojęciami „leasingu operacyjnego” i „leasingu finansowego” w kontekście rozwiązań i podziałów przyjętych w tym rozporządzeniu. Występuje tu określenie **umowy szczególnej** definiowanej jako **umowy o podobnym charakterze do umowy najmu lub dzierżawy, na podstawie której rzecz lub prawo majątkowe zostały oddane do odpłatnego korzystania**. Swym zakresem wspomniane umowy szczególne obejmują zatem leasing operacyjny i finansowy (odpłatne korzystanie z rzeczy), ale także umowy o podobnym charakterze do umów najmu lub dzierżawy, na podstawie których rzecz lub prawo majątkowe zostały oddane do odpłatnego korzystania, np.: podnajem, poddzierżawę, subleasing, itp. Rzeczy stanowiące przedmiot tak pojmowanej umowy szczególnej, w zależności od szczególnych postanowień tej umowy, zaliczone są do składników majątku wynajmującego lub wdzierżawiającego, albo najemcy lub dzierżawcy, albo użytkownika. W rozporządzeniu określono, że „wynajmującym lub wdzierżawiającym” jest osoba oddająca rzecz do odpłatnego korzystania lub używania; w umowach leasingu będzie to zatem osoba leasingodawcy. Określenie „najemca lub dzierżawca albo użytkownik” oznacza natomiast osobę, której wynajmujący lub wdzierżawiający oddał rzecz do odpłatnego używania lub korzystania; w umowach leasingu – leasingobiorcę. Korzystania natomiast nie można w takim znaczeniu utożsamiać z użytkowaniem – jako prawem rzeczowym w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego (art. 252 k.c. i nast.).

Rozporządzenie Ministra Finansów z 6 kwietnia 1993 r. określa w sposób bezpośredni, kiedy składniki majątkowe, będące przedmiotem używania są zaliczane do składników majątku wynajmującego, wdzierżawiającego, a w naszym przypadku leasingodawcy. Przedmiot umowy najmu i dzierżawy, realizującej wymogi kodeksu cywilnego dla tych stosunków zobowiązaniowych w sposób czysty, jest zaliczony w każdym przypadku do majątku wynajmującego lub wdzierżawiającego (właścicieli prawnych rzeczy). Wyjątkowo natomiast rzeczy stanowiące przedmiot

umowy szczególnej zalicza się do składników majątku wynajmującego, wdzierżawiającego (leasingodawcy), gdy umowa ta spełnia chociaż jeden z warunków:

- 1) została zawarta na czas nie oznaczony;
- 2) została zawarta na czas oznaczony, lecz nie zawiera prawa do nabycia rzeczy albo praw majątkowych przez najemcę lub dzierżawcę, albo to prawo zawiera z możliwością jego wypowiedzenia;
- 3) została zawarta na czas oznaczony, zawiera prawo do nabycia rzeczy albo praw majątkowych przez najemcę lub dzierżawcę, bez możliwości jego wypowiedzenia, a ponadto:
  - a) podstawowy okres umowy, której przedmiotem są prawa majątkowe, rzeczy ruchome lub nieruchomości, z wyjątkiem gruntów, wynosi co najmniej 40 % normatywnego okresu amortyzacji, a suma opłat (rat) określona w podstawowym okresie umowy jest niższa od wartości netto tych rzeczy i praw;
  - b) suma opłat (rat) w podstawowym okresie umowy, której przedmiotem są grunty, jest niższa od wartości rynkowej gruntu z dnia zawarcia umowy.

Jeżeli umowa spełnia powyższe kryteria i przedmiot umowy zalicza się do składników majątku leasingodawcy, przyjmuje się w doktrynie⁷ i praktyce, że jest to leasing operacyjny. W pozostałych przypadkach, tzn. w stosunku do umów, które nie spełniają podanych warunków, a przedmiot będący w użytkowaniu wykazywany jest u leasingobiorcy w bilansie po stronie aktywów, przyjmuje się, że jest to leasing finansowy.

Polskie prawo podatkowe wyróżnia zatem dwie główne kategorie umów leasingowych – leasing operacyjny i leasing finansowy – wyraźnie odrębnych pod względem celów ekonomicznych, którym mają służyć i wiąże z nimi na podstawie tego rozróżnienia odrębne skutki podatkowo-prawne, umów, które nie mają odpowiednika w cywilnoprawnej kwalifikacji, a których podstawą zawierania jest zasada swobody umów wynikająca z art. 353 (1) k.c. Właśnie brak odniesienia przy określaniu przedmiotu opodatkowania do prawa cywilnego spowodował rozgraniczenie leasingu na gruncie prawa podatkowego, według kryterium zaliczenia przedmiotu leasingu do składników majątku jednej ze stron. W związku z tą przynależnością przedmiotu leasingu do majątku stron, ustawodawca wyciąga konsekwencje podatkowe. Należy jednak pamiętać, że nie są to pojęcia o charakterze normatywnym, są jedynie wytworem doktryny i praktyki prawa. Zatem przepisy tego rozporządzenia, w którym nie używa się formalnie pojęć „leasing operacyjny” i „leasing finansowy” stały się faktyczną podstawą do ich stosowania.

Ten dość mogłoby się wydawać przejrzysty podział leasingu, według kryterium zaliczenia przedmiotu leasingu do składników majątku jednej ze stron, doznaje jednak pewnego uszczerbku, gdy bliżej przyjrzeć się omawianym przepisom.

Pierwszy z triady przypadków podanych w rozporządzeniu, zbliżony jest w charakterze do klasycznych umów najmu lub dzierżawy. Umowa leasingu zawarta na czas nie oznaczony, to umowa, w której strony mają prawo do jej wypowiedzenia w czasie i na warunkach określonych w umowie, bez względu na wysokość opłat (rat) i bez względu np.: na prawo zakupu rzeczy przez użytkownika.

Drugi z podanych warunków wymaga pewnych wyjaśnień. Chodzi o umowę zawartą na czas oznaczony, lecz nie zawierającą prawa do nabycia rzeczy, albo to prawo zawiera z możliwością jego wypowiedzenia. Pojęcie „prawa do nabycia” przez używającego używanych odpłatnie rzeczy, potocznie określane jako „opcja nabycia” lub „opcja zakupu” nie zostało zdefiniowane w omawianym rozporządzeniu. Przez „prawo do nabycia” należy chyba rozumieć prawo do nabycia własności przedmiotu leasingu wskutek jego kupna i to zarówno po zakończeniu umowy, jak też w czasie jej obowiązywania. Wobec braku bliższego określenia źródła „prawa do nabycia rzeczy” uzasadnione wydaje się przyjąć, iż prawo to może wynikać: ze złożonej leasingobiorcy przez leasingodawcę oferty sprzedaży przedmiotu leasingu (art. 66 § 1 k.c.), z jednostronnie lub dwustronnie zobowiązującej umowy przedwstępnej (art. 389 k.c.), oraz prawa pierwokupu⁸. Wiele wątpliwości budzi również stwierdzenie, iż umowa szczególna zawiera „prawo do nabycia rzeczy (...) z możliwością jego wypowiedzenia”. Zastosowany zapewne przez ustawodawcę w tym przypadku skrót myślowy jest niejasny. W polskim prawie cywilnym pojęcie „wypowiedzenia” ma bowiem dokładnie ustalony zakres. Dotyczy ono umowy, nie prawa.

W trzeciej z analizowanych sytuacji mamy do czynienia z przypadkiem, gdy ustawodawca uzależnia przyznane prawo do zaliczenia przedmiotu leasingu do majątku leasingodawcy, jeżeli kumulatywnie są spełnione podane warunki. Po pierwsze, podstawowy okres umowy, której przedmiotem są rzeczy ruchome lub nieruchomości, z wyjątkiem gruntów musi wynosić co najmniej 40 % normatywnego okresu amortyzacji. Podstawowy okres umowy, to czas, na jaki została zawarta umowa z wyłączeniem czasu, na który może być przedłużona lub skrócona. Chodzi tu o czas jaki ustaliły strony w umowie, podczas którego umowa w normalnym trybie nie może być wypowiedziana. Natomiast normatywny okres amortyzacji, jest to pełny okres dokonywania odpisów amortyzacyjnych (umorzeniowych), który należy ustalić na dzień podpisania umowy. Okres ten ustala się przy

zastosowaniu rocznych górnych stawek odpisów amortyzacyjnych, bez uwzględnienia możliwości ich podwyższania (zasady dokonywania odpisów amortyzacyjnych określa rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 17 stycznia 1997 r. w sprawie amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych (Dz.U. nr 6, poz. 35 oraz nr 14, poz. 78).

Po drugie, suma opłat (rat), określona w podstawowym okresie umowy, jest niższa od wartości netto tych rzeczy. Suma opłat (rat), to pełna kwota opłat płaconych przez leasingobiorcę w okresie trwania umowy, a jeżeli umowa szczególna uprawnia leasingobiorcę do nabycia własności rzeczy, to także kwota ewentualnej dopłaty, od wniesienia której leasingodawca uzależnia przeniesienie na leasingobiorcę własności rzeczy. W kwocie opłat znajduje się zatem pełna kwota opłat, tzn. zarówno ich część kapitałowa, jak i tzw. opłata leasingowa, w której zawarty jest zysk leasingodawcy. Suma opłat (rat) musi być niższa od wartości netto tych rzeczy, tj. wartości rzeczy pomniejszonej o dokonane odpisy amortyzacyjne (umorzeniowe). Wartość netto należy ustalić według stanu na dzień zawarcia umowy na okres podstawowy. Wartość ta ma znaczenie wyłącznie dla porównania z wysokością opłat płaconych przez leasingobiorcę. Wartość netto ustalona dla tego celu, jest wielkością stałą przez czas trwania umowy, mimo iż rzeczywista wartość netto rzeczy, w trakcie trwania umowy, obniża się w miarę zużycia i dokonywania odpisów amortyzacyjnych przez leasingobiorcę lub leasingodawcę. Odrębne kryterium dla możliwości zaliczenia użytkowanego gruntu do majątku leasingodawcy, przy realizacji pozostałych warunków wymienionych w rozporządzeniu, stanowi wymóg, że suma opłat (rat) w podstawowym okresie umowy powinna być niższa od wartości rynkowej gruntu z dnia zawarcia umowy. Przy założeniu, że umowy te zawierane są na stosunkowo długie okresy, prawdopodobieństwo występowania ich w obrocie jest znikome.

W pozostałych przypadkach, tzn. w stosunku do umów leasingu, które nie spełniają podanych w § 2, ust. 2 rozporządzenia warunków, przedmiot będący w użytkowaniu wykazywany jest u leasingobiorcy w bilansie po stronie aktywów (leasing finansowy).

Z przeglądu warunków zaliczenia przedmiotu leasingu do składników majątku jednej ze stron umowy wynika, że główną przesłanką zaliczenia przedmiotu do składników majątku leasingobiorcy (leasing finansowy) jest znaczne prawdopodobieństwo nabycia rzeczy przez leasingobiorcę. Ponadto, jako kryterium oceny umów, przyjęto stosunek okresu eksploatacji ustalony w obowiązujących przepisach o amortyzacji do podstawowego okresu trwania umowy leasingu, określonego

przez strony w umowie. „Przypisanie” rzeczy będących podmiotem umów leasingu do składników majątku jednej ze stron umowy, oznacza wyłącznie wskazanie władztwa ekonomicznego nad rzeczami majątkowymi. Władztwa ekonomicznego nie można utożsamiać z władztwem prawnym, tj. z własnością rzeczy. Właścicielem rzeczy do czasu przeniesienia własności rzeczy oddanej w leasing zawsze jest leasingodawca.

Tak więc postanowienia rozporządzenia Ministra Finansów określające przypadki, w których przedmiot leasingu zalicza się do składników majątku leasingodawcy lub leasingobiorcy połączone z postanowieniami ustaw o podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych dają pełny obraz regulacji podatkowych w zakresie umowy leasingu, decydujących o zasadach ustalenia przychodów i kosztów ich uzyskania..

3. Opodatkowanie leasingu operacyjnego w kraju⁹

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych i ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych zawierają analogiczne postanowienia dotyczące skutków podatkowych umów leasingu zawartych od 16 kwietnia 1993 r. Szczególnego rodzaju postanowieniem, mającym charakter intertemporalny, był obowiązek zgłoszenia w terminie 2 tygodni od dnia 16 kwietnia 1993 r. w urzędach skarbowych oraz zarejestrowania w nich umów leasingu zawartych przed tą datą. Podatnicy, którzy spełnili ten obowiązek, mają prawo do rozliczeń podatku dochodowego do czasu wygaśnięcia tych umów lub ich rozwiązania na zasadach obowiązujących w dniu ich zawierania.

W przypadku umów leasingu operacyjnego, gdzie rzecz zgodnie z przepisami rozporządzenia zalicza się do składników majątku leasingodawcy, do przychodów zalicza **leasingodawca** cały czynsz leasingowy. Za przychód uznaje się pełną kwotę opłat (rat), tzn. zarówno ich część kapitałową, jak i tzw. opłatę leasingową, w której zawarty jest zysk leasingodawcy z tytułu rzeczy w odpłatne użytkowanie. Mają tu zastosowanie przepisy identyczne jak w przypadku typowych umów najmu lub dzierżawy. Czynsz przy zawieraniu umów leasingu operacyjnego jest z reguły wyższy od należności ustalonych w umowie najmu lub dzierżawy.

Wydatki poniesione przez leasingodawcę na nabycie lub wytworzenie¹⁰ we własnym zakresie, następnie udostępnianych na zasadzie leasingu operacyjnego środków trwałych, nie stanowią kosztu uzyskania przychodu. Mogą być one w części zaliczone w ciężar kosztów uzyskania przychodu dopiero przy ustaleniu

dochodu ze sprzedaży udostępnionych wcześniej rzeczy, będących przedmiotem leasingu, cena uzyskana ze sprzedaży tych środków trwałych stanowi przychód leasingodawcy, a kosztami uzyskania przychodu są odpowiednio pomniejszone o dokonane odpisy amortyzacyjne wydatki na ich nabycie lub wytworzenie. Należy podkreślić, iż to ostatnie postanowienie ma zastosowanie wyłącznie, gdy rzeczy są zaliczone do składników majątku leasingodawcy.

Do kosztów uzyskania przychodów zalicza się natomiast leasingodawca, zgodnie z konsekwencją wynikającą z zaliczenia przedmiotu umowy do jego składników majątkowych, odpowiednie koszty związane z odpisami amortyzacyjnymi¹¹.

U **leasingobiorcy** natomiast, w leasingu operacyjnym, cała należność z tytułu użytkowania rzeczy jest uznawana za koszt uzyskania przychodu. Gdyby doszło do zawarcia umowy subleasingu, leasingobiorca stałby się leasingodawcą (udostępniającym) dalszym, to wówczas wartość czynszu otrzymywanego z tytułu realizacji umowy byłaby u niego przychodem.

4. Opodatkowanie leasingu finansowego w kraju

W leasingu finansowym, gdzie rzecz zaliczana jest do składników majątku leasingobiorcy, u **leasingodawcy** nie jest przychodem otrzymana kwota odpowiadająca racie spłaty wartości kapitałowej. Z przyjęcia takiego rozwiązania w prawie podatkowym, wynika konieczność podziału czynszu leasingowego na dwie pozycje: część kapitałową i pozostałą część stanowiącą właściwą należność za świadczoną usługę finansową. W praktyce i tak stosuje się ten sposób dla ustalenia wielkości części odsetkowej, czyli, np.: oprocentowania kredytu zaciągniętego przez leasingodawcę na nabycie przedmiotu leasingu, zysk leasingodawcy, czy ewentualnych dodatkowych kosztów związanych z obsługą transakcji. Ustawodawca przyjął dla umów tej grupy rozwiązanie uznające za przychód u leasingodawcy jedynie tę część czynszu z tytułu używania, która nie stanowi zwrotu wydatków poczynionych przez leasingodawcę przy zakupie lub wytworzeniu rzeczy. Zatem oddanie rzeczy w leasing finansowy traktowane jest podobnie jak udzielenie pożyczki, tyle że w formie rzeczowej. Z punktu widzenia leasingobiorcy jest to swoisty kredyt zaciągnięty w przedsiębiorstwie leasingodawcy. Kalkulacje, zarówno spłaty części kapitałowej w wartości czynszu, jak i wielkości poszczególnych płatności z tytułu użytkowania, pozostają w gestii kontraktowej swobody stron. Jeżeli jednak kwota

spląty wartości rzeczy (część kapitałowa) nie jest określona w umowie, ustala się ją proporcjonalnie do okresu trwania umowy.

W grupie kosztów leasingodawcy, wydatki związane z zakupem lub wytworzeniem przedmiotu leasingu nie stanowią kosztów uzyskania przychodu.

U **leasingobiorcy**, w leasingu finansowym, nie jest kosztem kwota spląty wartości kapitałowej rzeczy, czyli ta sama część raty, która u leasingodawcy nie jest przychodem. Jeżeli kwota ta nie jest określona w umowie, ustala się ją proporcjonalnie do okresu trwania umowy. Zatem kosztem uzyskania przychodu po stronie leasingobiorcy jest różnica wynikająca z pomniejszenia należności płaconej z tytułu używania rzeczy o splątę części kapitałowej – tj. tzw. część odsetkową, stanowiącą należność za świadczoną usługę leasingodawcy.

Do kosztów uzyskania przychodów zalicza również leasingobiorca, zgodnie z konsekwencją wynikającą z zaliczenia przedmiotu umowy do jego składników majątkowych, odpowiednie koszty związane z odpisami amortyzacyjnymi. Fakt swobody w ustalaniu wysokości spląty czynszu leasingowego ma istotny wpływ na wynik finansowy leasingobiorcy. Jeżeli np.: leasingobiorcą jest firma rozpoczynająca działalność, korzystniejszym dla niej rozwiązaniem byłoby ustalenie spląt wartości kapitałowej na zasadach zbliżających splątę należności z tego tytułu do wysokości zbliżonej do uzyskanego odpisu amortyzacyjnego. Wówczas praktycznie cały należny czynsz będzie uznawany za koszt u leasingobiorcy. Należy również zwrócić uwagę, że w przypadku umowy leasingu finansowego, gdzie rzeczy zaliczane są do składników majątku leasingobiorcy, rozwiązanie stosunku zobowiązaniowego łączącego strony przed terminem wynikającym z umowy, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy (np.: rozwiązanie stosunku umownego z winy jednej ze stron), może powodować zmianę kwalifikacji umowy z leasingu finansowego na leasing operacyjny i zaliczenie przedmiotu leasingu do majątku strony przeciwnej niż pierwotnie w dniu jej zawarcia. Konieczna jest wtedy u leasingodawcy korekta przychodów, u leasingobiorcy korekta kosztów. W ramach tej korekty od daty zawarcia umowy, rzeczy powinny być zaliczone do składników majątku leasingodawcy. Równocześnie w ramach korekty do przychodów u leasingodawcy w dacie wypowiedzenia umowy powinna być zaliczona ta część opłat (rat) leasingowych, która jako odpowiadająca części kapitałowej wartości rzeczy, do przychodów w czasie trwania umowy nie była zaliczona. W tym samym czasie powinny być podwyższone koszty uzyskania przychodu leasingodawcy o sumę odpisów amortyzacyjnych przypadających na okres trwania tych odpisów. U leasingobiorcy należy podwyższyć koszty uzyskania przychodu o róż-

nicę między sumą rat części kapitałowej nie zaliczonych do kosztów w czasie trwania umowy, a sumą dokonanych w tym czasie odpisów amortyzacyjnych. W sytuacji natomiast, gdy rozwiązanie następuje w ramach wynegocjowanych przez strony warunków umowy (np.: przez skrócenie podstawowego okresu, na jaki umowa została zawarta, pamiętając że leasing finansowy może być zawarty tylko na okres do 40 % normatywnego okresu amortyzacji, więc jego skrócenie nie ma wpływu na kwalifikację umowy) nie powoduje ono opisanych skutków w zakresie prawa podatkowego (korekty kosztów i przychodów), a jedynie modyfikuje ewentualne zasady rozliczeń pomiędzy stronami.

5. Leasing samochodów osobowych w podatku dochodowym

W stosunku do umów leasingu, których przedmiotem są samochody osobowe lub inne samochody o dopuszczalnej ładowności nie przekraczającej 500 kg, zauważalne są pewne odrębności opodatkowania przy zachowaniu zasad ogólnych dotyczących zaliczania środka trwałego, przedmiotu umowy do składników majątkowych jednej ze stron.

U podatnika, leasingobiorcy, który korzysta z samochodu osobowego na zasadach leasingu operacyjnego (w tym przypadku samochód nie stanowi składników majątku leasingobiorcy) koszty używania samochodów przejętych w leasing nie mogą przekraczać kwoty wynikającej z pomnożenia liczby kilometrów faktycznego przebiegu pojazdu i stawki za jeden kilometr przebiegu obowiązującej w przedsiębiorstwach państwowych. Kosztem uzyskania przychodów są faktyczne wydatki do wysokości iloczynu przebiegu pojazdu i stawki za jeden kilometr przebiegu, a nie kwota wynikająca z tego iloczynu. Jeśli faktyczne wydatki są niższe niż wspomniany iloczyn, kosztem uzyskania przychodów są te niższe wydatki.

Koszt używania samochodu obejmuje wszelkiego rodzaju wydatki związane z samochodem osobowym, czyli np.: wydatki na benzynę, remonty, ubezpieczenia obowiązkowe i dobrowolne oraz wartość czynszu leasingowego. Składki na ubezpieczenie obowiązkowe i dobrowolne samochodu osobowego oddanego w leasing są dla leasingobiorcy kosztem uzyskania przychodu. Bez znaczenia jest tu zaliczenie samochodu do majątku leasingodawcy (w leasingu operacyjnym) czy leasingobiorcy (w leasingu finansowym). W obu sytuacjach podlegają one limitowaniu. Nie stanowią kosztów uzyskania przychodów składki na ubezpieczenie w wysokości przekraczającej ich część ustaloną w takiej proporcji, w jakiej pozostaje równość 10.000 ECU, przeliczona na złote według kursu sprzedaży walut obcych

ogłaszanego przez NBP z dnia zawarcia umowy ubezpieczenia do wartości samochodu przyjętej dla celów ubezpieczenia.

W leasingu finansowym, u leasingobiorcy uprawnionego na podstawie odrębnych przepisów do zaliczenia używanego samochodu do swoich składników majątkowych, kosztem uzyskania przychodu jest część raty leasingowej przekraczająca kwotę spłaty wartości kapitałowej (na zasadach ogólnych), a ponadto: limitowane składki ubezpieczeniowe oraz również limitowane odpisy amortyzacyjne. Nie są bowiem kosztami uzyskania przychodów odpisy z tytułu zużycia samochodu, w części dotyczącej wartości samochodu przewyższającej równowartość 10.000 ECU. Przeliczenia na złote dokonuje się według kursu ogłaszanego przez NBP, (mającego zastosowanie przy sprzedaży walut) z dnia odprawy celnej lub dnia zakupu w kraju, albo z dnia przekazania samochodu do używania. Wprowadzone przez ustawodawcę w 1997 r. ograniczenie odpisów amortyzacyjnych (podlegają one ograniczeniu niezależnie od tego, czy ponosi je leasingobiorca, czy leasingodawca) samochodów osobowych lub innych samochodów o dopuszczalnej ładowności nie przekraczającej 500 kg, ma zastosowanie do samochodów nabytych, wprowadzonych do ewidencji środków trwałych od 1 stycznia 1997 i później. Natomiast nie dotyczy samochodów nabytych lub przyjętych do odpłatnego korzystania i zaliczonych do środków trwałych podatnika w 1996 r. i latach wcześniejszych; będą one amortyzowane na dotychczasowych zasadach, tj. odpisów amortyzacyjnych będzie się dokonywać od pełnej wartości początkowej takiego pojazdu¹².

Skłania to zatem użytkownika do intensywnego korzystania z udostępnionego samochodu i używania samochodów tańszych, których wartość mieści się w granicy równowartości 10.000 ECU.

6. Uwagi końcowe

Obowiązujące obecnie przepisy w zakresie opodatkowania umowy leasingu w polskim prawie podatkowym, należy uznać za znaczny postęp przybliżający regulację zagadnień prawno-podatkowych tej umowy do innych, porównywalnych rozwiązań w państwach o znacznie dłuższej tradycji występowania umów leasingowych w obrocie gospodarczym¹³. Do 1993 r. w polskim prawie podatkowym brak było jednoznacznych, stabilnych regulacji dotyczących leasingu. Brak uregulowań i niespójności przepisów były przyczyną błędnych interpretacji, a często i działań sprzecznych z prawem. Dopiero rozporządzenie Ministra Finansów

z 6 kwietnia 1993 r. w sprawie zaliczenia przedmiotu umów najmu lub dzierżawy albo praw majątkowych do składników majątku stron tych umów doprowadziło do w miarę jednolitego i spójnego uregulowania wielu aspektów leasingu. Przyczyniło się to, do względnego zagwarantowania pewności prawa i ograniczenia zjawiska samowoli administracyjnej, szczególnie niebezpiecznej przy założeniu realizacji doraźnych celów polityki podatkowej, ponieważ polski fiskus jak przystało na fiskusa *non erubescit*. Nastąpiło bowiem pewne uporządkowanie umów leasingu występujących w obrocie gospodarczym ze wskazaniem na zrozumienie określonych przesłanek natury ekonomicznej i finansowej leasingu, będących decydującym kryterium wyróżniającym leasing spośród innych umów odpłatnego korzystania z rzeczy¹⁴. Umów, które nie mają odpowiednika w cywilnoprawnej kwalifikacji, a których podstawą zawierania jest zasada swobody umów. Właśnie brak odniesienia przy określaniu przedmiotu opodatkowania do prawa cywilnego, spowodował rozgraniczenie leasingu na gruncie prawa podatkowego, według kryterium zaliczenia przedmiotu leasingu do składników majątku jednej ze stron. Pomimo iż rozporządzenie Ministra Finansów z 6 kwietnia 1993 r. nie posługuje się *expressis verbis* pojęciem „leasingu finansowego”, czy „leasingu operacyjnego”, to jednak przepisy te stały się faktyczną podstawą do ich stosowania. Należy jednak podkreślić, że pojęcia te nie mają charakteru normatywnego, są jedynie wytworem doktryny i praktyki prawa. Polskie prawo podatkowe wyróżnia więc, dwie główne kategorie umów leasingowych – leasing finansowy (przedmiot leasingu zalicza się do majątku leasingobiorcy) i leasing operacyjny (przedmiot leasingu zalicza się do majątku leasingodawcy) – wyraźnie odrębnych pod względem celów ekonomicznych, którym mają służyć i wiąże z nimi na podstawie tego rozróżnienia odrębne skutki podatkowo-prawne. Tak więc, postanowienia wspomnianego rozporządzenia Ministra Finansów określające przypadki, kiedy przedmiot leasingu zalicza się do składników majątku leasingodawcy lub leasingobiorcy, połączone z postanowieniami ustaw szczególnych dotyczących poszczególnych podatków, dają pełny obraz regulacji podatkowych w zakresie umowy leasingu, decydując o sposobie i zakresie jej opodatkowania.

De lege lata, ustawodawca podatkowy przy kwalifikacji umów leasingu i określaniu sposobów ich opodatkowania, zauważył istotne różnice wynikające z charakteru ekonomicznego i finansowego leasingu oraz zróżnicowania skutków transakcji określonych tym pojęciem w porównaniu z innymi umowami o odpłatne korzystanie z rzeczy, czy umowami o nabycie rzeczy. Zatem atrakcyjność gospodarcza leasingu, którą potwierdzają słowa Arystotelesa, iż „bogactwo polega bar-

dziej na używaniu niż na własności”, znalazła odbicie w przebiegu prac legislacyjnych dotyczących unormowania w prawie podatkowym tej nowej formy obrotu gospodarczego.

Jednak w obowiązującej regulacji dotyczącej opodatkowania leasingu dostrzec można pewne słabości i niekonsekwencję ustawodawcy. O ile, w przepisach ustaw o podatku dochodowym ustawodawca wyraźnie różnicuje sposób opodatkowania umów leasingu finansowego i operacyjnego jako umów podobnych, ale nie tożsamy, do umów najmu, dzierżawy, czy sprzedaży, to w przypadku podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego ustawodawca traktuje je – na równi ze sprzedażą w przypadku umów leasingu finansowego, a na równi z umową o świadczenie usług, w przypadku leasingu operacyjnego¹⁵.

Analiza opodatkowania umów leasingu w ustawach o podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych wykazuje również, że po raz kolejny potrzeby praktyki gospodarczej wyprzedziły proces wprowadzania obcych rozwiązań na grunt polskiego prawa podatkowego, powodując, iż sens ekonomiczno-prawny tych konstrukcji jest wypaczony, szczególnie dla uzyskania przez niektóre podmioty doraźnych korzyści podatkowych. Skoro leasing operacyjny po stronie leasingobiorcy kreuje koszt uzyskania przychodu zmniejszając podstawę opodatkowania, zaś po stronie leasingodawcy może spokojnie powiększać duży przychód, zwłaszcza jeżeli ten korzysta ze zwolnień podatkowych w zakresie podatku dochodowego, trudno się dziwić tak wielkiemu nim zainteresowaniu. Wykorzystując przepisy prawa cywilnego, a przede wszystkim podatkowego, strony zawierały umowy nazywane przez nich umowami leasingowymi, a które w swojej istocie miały za cel przeniesienie własności rzeczy objętych tymi umowami i faktycznie zawierały wszystkie istotne elementy umowy sprzedaży (tzw. „leasing norweski”). Umowy te, sformułowane były w ten sposób, że w krótkim okresie (niewspółmiernym do okresu ekonomicznego zużycia rzeczy) następowała spłata wartości przedmiotu objętego umową i przeniesienie jego własności na leasingobiorcę. Jednocześnie postanowienia umowy formułowane były tak, aby umowa mogła być traktowana jako leasing operacyjny, a jej przedmiot zaliczany, zgodnie z przepisami wspomnianego rozporządzenia Ministra Finansów do składników majątku leasingodawcy. Zjawiskiem tym zajmował się szeroko zarówno Naczelny Sąd Administracyjny jak i Sąd Najwyższy, w związku z tym, iż organa podatkowe w podobnych przypadkach, w oparciu o analogiczne przepisy ustaw o podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych (art. 11, 14 lub 16 ust. 1 pkt 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, bądź art. 19, 23 ust. 1 pkt 1 lub 25

ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych), kwestionowały zasadność kwalifikacji umów leasingu, co w konsekwencji powodowało korektę wstecz zobowiązań podatkowych, podatników będących stroną takich umów. Pomijając w tym miejscu szczegółową analizę tego bardzo ciekawego problemu (wymaga on odrębnej i szerszej interpretacji), nie rozstrzygnięte w sposób jednoznaczny i uzasadnione wątpliwości związane z kwalifikacją umów leasingu operacyjnego i finansowego oraz prawidłowym określeniem ich skutków podatkowo-prawnych, świadczą o trudnościach ustawodawcy podatkowego z umiejscowieniem tej nowej formy obrotu gospodarczego w systemie prawa.

Zatem obecna regulacja umowy leasingu w polskim prawie podatkowym, powinna – mając na uwadze starą rzymską paremię – *leges bonae ex malis moribus procreantur* – przyczynić się do weryfikacji dotychczasowej polityki podatkowej, a także przyczynić się do ukształtowania jasnych i spójnych zasad opodatkowania umowy leasingu, u podłoża których leżeć powinna dogłębna analiza charakteru prawnego instytucji, z którą ustawodawca podatkowy łączy powstanie obowiązku podatkowego.

Przypisy

- ¹ Uchwała SN z 18 IV 1996 r., sygn. Akt III CZP 30/96, (OSP 1996 nr 10, poz. 176).
- ² Zob. szerzej J. Poczobut, *Umowa leasingu w prawie krajowym i międzynarodowym*, Warszawa 1995.
- ³ Por. Definicja leasingu według Europejskiej Federacji Krajowych Związków Spółek Leasingowych z siedzibą w Brukseli (LEASEUROPE), konwencji UNIDROIT z 1988 r. o międzynarodowym leasingu finansowym, Międzynarodowego Standardu Rachunkowości nr 17 – zobacz np. J. Poczobut, op.cit.; K. Kruczałak, *Leasing w polskim handlu zagranicznym*, „Handel Zagraniczny” 1985 nr 3; J. Marciniuk, *Leasing – nowa metoda zdobywania kapitału rzeczowego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1978 nr 7; I. Ożóg, *Leasing – istota i rodzaje*, „Przegląd Podatkowy” 1993 nr 8.
- ⁴ M. Snopczyński, *Opodatkowanie leasingu w polskim prawie podatkowym*, s. 10.
- ⁵ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 27 III 1992 r. w sprawie składników majątkowych uznawanych za środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne, zasad i stawek ich amortyzacji oraz trybów i terminów aktualizacji wyceny środków trwałych (Dz.U. 1994, nr 104, poz. 508).
- ⁶ Por. szerzej wyrok SN z 4 II 1994 r. (III ARN 84/93), OSNCP 1994, nr 5; wyrok NSA z 30 XII 1991 r., sygn. Akt S.A. 1562/91; wyrok NSA z 8 VI 1994 r., sygn. Akt III S.A./KA 1880/93; wyrok NSA z 21 VI 1996 r. (III S.A. 550/95).
- ⁷ Zob. np. H.Gmytrasiewicz, K. Szczepański, *Leasing w Polsce*, Warszawa 1992; K. Kruczałak, *Leasing i jego gospodarcze zastosowanie*, Gdańsk 1993; I. Ożóg, *Leasing a podatek dochodowy*, Warszawa 1995; J. Poczobut, op.cit.

- ⁸ J. Poczobut, *Leasing w polskim prawie o podatku dochodowym*, „Monitor Podatkowy” 1994 nr 3, s. 65-69.
- ⁹ Bez względu na siedzibę producenta rzeczy będących przedmiotem leasingu, o tym, że jest to leasing od osób krajowych decyduje siedziba leasingodawcy – I. Ożóg, op.cit., s. 47.
- ¹⁰ Zob. pojęcia „cena nabycia”, „koszt wytworzenia” w rozporządzeniu Ministra Finansów z 17 I 1997 r. w sprawie amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych (Dz.U. nr 6, poz. 35, nr 14, poz. 78).
- ¹¹ Tamże.
- ¹² K. Wal, „Fiskus” 1997 nr 7, s. 11.
- ¹³ M. Snopczyński, op.cit., s. 85.
- ¹⁴ Tamże, s. 86.
- ¹⁵ Ustawa z 8 I 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym. Dz.U. 1993, nr 11, poz. 127; nr 134, poz. 646 z późn. zm.

Bibliografia

1. Brzeziński B., *Prawo podatkowe. Zarys wykładu*, Toruń 1993, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”.
2. Brzeziński B., *Orzeczenia sądów w sprawach podatkowych*, Toruń 1994, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”.
3. Brzeziński B., Kalinowski M., *Podatek dochodowy od osób fizycznych. Komentarz do ustawy*, Toruń 1996, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”.
4. Czachórski W., *Prawo zobowiązań w zarysie*, Warszawa 1985, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
5. Głuchowski J., *Polskie prawo podatkowe*, Warszawa 1993, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
6. Gmytrasiewicz M., Szczepański K., *Leasing w Polsce*, Warszawa 1992, OLYMPUS Centrum Edukacji i Rozwoju Biznesu.
7. Hermanowski T., Szymczyk J., *Leasing w polskim handlu zagranicznym*, „Handel Zagraniczny” 1985 nr 3.
8. Kruczałak K., *Leasing i jego gospodarcze zastosowanie*, Gdańsk 1993, Wydawnictwo Prawnicze i Ekonomiczne „Lex”.
9. Mastalski R., *Interpretacja prawa podatkowego. Źródła prawa podatkowego i jego wykładnia*, Wrocław 1989, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
10. Ożóg I., *Leasing a podatek dochodowy*, Warszawa 1995, Wydawnictwo „Di-fin”.

11. Poczobut J., *Umowa o prawie krajowym i międzynarodowym*, Wyd. 1, Warszawa 1994, Wydawnictwo „Pegaz”.
12. Radwański Z., *Teoria umów*, Warszawa 1977, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
13. Snopczyński M., *Opodatkowanie leasingu w polskim prawie podatkowym*, Warszawa 1995.